

نوشته الیزابت اهلر

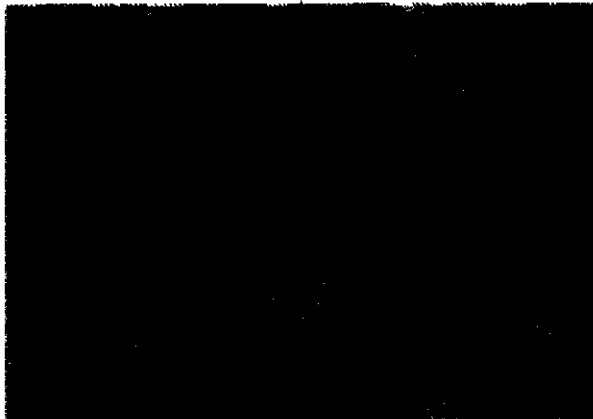
ترجمه فرانک بحر العلومی

«موقوفات فرانکه در شهر هاله» (نمونه‌ای زنده از سنتی کهن)

بیش از ۲۵۰ سال از درگذشت عالم‌الهیات و استاد علوم اجتماعی، اگوست هرمان فرانکه^۱ می‌گذرد. وی از مؤمنان پرهیزگار، فردی فعال، ثابت قدم و با انگیزه‌های قوی اجتماعی بود. پس از گذشت حدود سه قرن، روح وی در «موقوفات فرانکه در شهر هاله» هنوز به حیات خود ادامه می‌دهد. البته موقوفات وی، یکی از موقوفات جوان آلمان است. قدیمی‌ترین بیمارستان و قبیله آلمان، که باید آن را به عنوان پیشگام موقوفات و نهادهای خیریه کنونی در نظر گرفت، در قرن یازدهم میلادی، در منطقه هایدلبرگ^۲ بنیاد نهاده شد و مانند بسیاری دیگر از این گونه نهادها، تاکنون بر جای مانده است. در سال ۱۶۹۸ و تقریباً هفت صد سال پس از ساخت این بیمارستان، پدر روحانی، اگوست هرمان فرانکه که بعدها به استادی دانشگاه رسید، توانست به کمک حمایت‌های مالی فراوان مردم و عواید مؤسسات اقتصادی خود در گلاوخوا^۳ در هاله، تأسیساتی برای آموزش و تربیت به اضافه مکان‌های آموزشی چند منظوره تأسیس کند. این تأسیسات با نام «مؤسسات گلاوخوا» گاه تا حدود ۲,۰۰۰ نفر را در خود جای می‌دادند که به زندگی و تحصیل در این مؤسسات می‌پرداختند. مجموعه آموزشی و تربیتی فرانکه که در اروپای آن زمان بی‌همتای آن بود و فرانکه خود، آن را «شهر خداوند» می‌نامید، سرمشقی برای بسیاری از نهادهای خیریه و یتیم‌خانه‌های پروتستان و نیز الگویی برای کار آموزشی در مؤسسات خیریه شد.

در طی پنجاه سال، در نیمه اول قرن هجدهم میلادی، این مجموعه گسترش یافته و شامل پنجاه بنای مختلف برای اقدامات عام‌المنفعه مانند آموزش و پرورش ایتم و دیگر کودکان و آموزش‌الهیات می‌شد. این مجموعه پس از مرگ فرانکه و به یادشاهکار زندگی بانی آن «موقوفات فرانکه» نام گرفت. در این مجموعه، محلی برای زندگی ایتم، مدارسی برای کودکان از همه طبقات و اقشار اجتماعی، مرکز تعلیم و تربیت سلطنتی، چند بیمارستان، یک کتابخانه، یک مجموعه (کلکسیون) علوم طبیعی، یک کتاب‌فروشی و چاپخانه، یک داروخانه و مرکزی برای ارسال داروها، کارگاه روغن‌کشی، کارگاه تهیه

*Oehler, Elizabeth, "Stiftungen als Förderer von Bildung und Wissenschaft", Bildung und Wissenschaft 2000 (2), pp. 1-29.

الکل، گاو‌داری، باغ، مزرعه و باغ میوه وجود داشت.

مؤسسات گلاوخوا و موقوفات فرانکه به زودی به مرکزی تبدیل شد که در شهر هاله اقداماتی چشمگیر و فراتر از امور عام‌المنفعه انجام می‌داد؛ در قرن نوزدهم، این موقوفات، «شهر مدرسه» شناخته شده‌ای در شهر هاله بود. وقف نامه (سند بنیاد نهادن این موقوفات) را امیر براندنبورگ^۳ که بعدها پادشاه فریدریش اول^۴ از پروس لقب گرفت، در ۱۹ سپتامبر ۱۶۹۸ صادر کرد.

این شاهکار تعلیمات اجتماعی فرانکه، ۲۵۰ سال به طور مداوم و مستقل به عنوان تأسیساتی عام‌المنفعه به کار خود ادامه داد تا این که در ۲۰ سپتامبر ۱۹۴۶، به دلیل روی کار آمدن حکومت سوسیالیستی ساکسن^۵، شخصیت حقوقی آن از درجه اعتبار ساقط شد.

از آن به بعد این موقوفات با تمام دارایی آن در دانشگاه مارتین لوتر شهر هاله ادغام شد. اما ۴۵ سال بعد، کوتاه زمانی پس از فروپاشی جمهوری دمکراتیک آلمان شرقی و وحدت دو آلمان، مسئولان حکومت نوپای ایالت ساکسن، ادغام این موقوفات را در حوزه مدیریت دانشگاه هاله غیرقانونی دانسته و استقلال این نهاد وقفی را به آن بازگرداندند.

در طی حکومت جمهوری دمکراتیک آلمان شرقی، هم اهداف عام‌المنفعه مذهبی - پروتستانی این موقوفه که از سوی فرانکه تعیین شده بود و هم مجموعه بناها بابتی اعتنایی کامل روبه‌رو شده و ساختمان‌ها در حال نابودی بود، اگر چه از این مجموعه در دوره حاکمیت کمونیست‌ها همچنان به عنوان مراکز آموزشی استفاده می‌شد. به دلیل این انقطاع ۴۵ ساله، ماهیت وجودی این تأسیسات از حافظه تاریخی بسیاری از افراد پاک شد.

از آغاز دهه ۹۰ میلادی، چندین نهاد خصوصی و دولتی برای احیای مجدد موقوفات فرانکه تلاش‌هایی را آغاز کردند. در سال ۱۹۹۱م، این موقوفات به طور رسمی به صورت «موقوفاتی با حقوق عمومی» درآمد. وزارت کشور، وزارت فرهنگ ایالت ساکسن، آنهالت، شهرداری هاله، بنیاد خیریه حفاظت از آثار باستانی آلمان، موقوفات فولکس واگن و بسیاری از نهادها و سازمان‌ها با همکاری یکدیگر به بازسازی بناهایی که بخش اعظم آنها در حال نابودی است برخاسته‌اند. همچنین استفاده‌های بعدی از این مجموعه، اکنون دیگر کاملاً در جهت اهداف تعلیم و تربیت اجتماعی که از ابتدا مورد نظر واقف بوده، تعیین و تاحدودی مجدداً راه‌اندازی شده است.

«با توجه به زمینه‌های تاریخی و اقدامات عظیم واقف و بانی آن، لازم است تا موقوفات فرانکه مجدداً

به «باغی» برای تعلیم و تعلم، مکانی برای ارتباطات اجتماعی و تربیتی و همزمان به مکانی متفاوت برای فعالیت‌های علمی و زندگی فرهنگی مبدل شود». پاول رابه^۸، رئیس موقوفات فرانکه با ابراز این سخنان به مناسبت سیصدمین سال بنیان‌گذاری این موقوفات در سال ۱۹۹۸ در هاله، بر احیای مجدد این نهاد تأکید کرد.

البته تاکنون فقط بخش کوچکی از تأسیسات تعلیم و تربیتی این مجموعه به تملک موقوفه درآمد است، زیرا به دلیل از دست رفتن کل دارایی‌های موقوفه در طی این سال‌ها، تولید موقوفه فقط به تدریج می‌تواند سرمایه لازم را گردآوری کند. بخش اعظم اعانات نقدی گردآوری شده، صرف مرمت و بازسازی بناهایی شده که همه جزو آثار ملی به ثبت رسیده‌اند. این اقدامات پیش فرض‌های لازم برای حیات دوباره این نهاد را فراهم می‌آورد.

از این مجموعه تاکنون یتیم‌خانه تاریخی آن بازسازی شده که هم‌اکنون به مرکز فرهنگی و نمایشگاه تغییر کاربری داده؛ آرشیو موقوفات فرانکه و کتابخانه مرکزی آن نیز مرمت شده و با ۵۷,۰۰۰ جلد کتاب از قرون ۱۷ و ۱۸ میلادی دربارهٔ مذهب، تاریخ، تعلیم و تربیت، پزشکی و علوم طبیعی، دسترسی پژوهشگران به این کتب برای تحقیق دربارهٔ تاریخچه و روند پیشرفت این علوم را امکان‌پذیر ساخته است.

علاوه بر این، مهد کودک روزانه اگوست هرمان فرانکه نیز از سال ۱۹۹۸ آغاز به کار کرده که مهدکودکی باروش‌های اصلاحی تعلیم و تربیتی برای نگهداری از ۱۲۰ پسر و دختر از بدو تولد تا شش سالگی است و بر طبق سنن تعلیم و تربیتی فرانکه اداره می‌شود. در این مهد کودک، کودکانی از طبقات مختلف اجتماعی پذیرفته می‌شوند.

در مجموعه تأسیسات موقوفات فرانکه تعداد زیادی مؤسسات آموزشی مختلف وجود دارد که نهادهای دیگری بر پایهٔ روش‌ها و شروط واقف آنها را اداره می‌کنند ولی در حال حاضر جزو موقوف علییه‌های این اوقاف نیستند. از جمله این مؤسسات، یک مرکز حرفه‌آموزی برای جوانان بیکار، چندین مدرسه ابتدایی و دبیرستان، یک مرکز اسناد با موضوع «انجیل»^۹، یک خوابگاه برای دانشجویان هیات، چندین دانشکده از جمله دانشکده علوم تربیتی دانشگاه هاله و مرکزی برای پژوهش‌های کلیسایی وجود دارد.

البته تولید اوقاف فرانکه به ریاست پروفیسور پاول، در نظر دارد تا همهٔ مراکز تعلیم و تربیتی و علمی، به خصوص مدارس را (یعنی همه آنچه زمانی در تملک این موقوفه بوده) مجدداً در اختیار بگیرد، اما فعلاً در شرایطی که این موقوفه در حال بازسازی و سازماندهی مجدد است، نمی‌توان قضاوت کرد که آیا این هدف عملی و واقع‌بینانه است یا خیر.

موقوفات فرانکه برای هاله فقط یکی از نمونه‌های سنت چندصدسالهٔ اوقاف در آلمان است، اما این نمونه نشان می‌دهد که واقفان خصوصی چه تأثیر عمیقی بر روند رشد و پیشرفت جامعه دارند. سرنوشت این موقوفه همچنین نشان می‌دهد که اگر دولتی از ماهیت وجودی موقوفات به طور قانونی حمایت نکند، چه اتفاقی می‌افتد. در قوانین کشوری و ایالتی آلمان، موقوفات از حق حمایت قانونی برخوردارند. به ویژه از هنگامی که دولت دست به اصلاحاتی زده و با کاهش نهادهای دولتی سیاست خصوصی‌سازی وسیع را در پیش گرفته، مجدداً بحث وضع قوانین بهتر و بیشتر به نفع موقوفات و بنیادهای عام‌المنفعه بالا گرفته است.

تعریف «وقف» و اصول حقوقی آن در آلمان

در حوزهٔ کشورهای آلمانی‌زبان، «وقف» به معنای اختصاص دادن داوطلبانهٔ اموال و دارایی‌های شخصی، اغلب با هدف صرف عواید آنها در اقدامات اجتماعی - خیریه توسط یک واقف است. برای ادارهٔ اموال و رقبات وقفی، شخص واقف یا فردی که از سوی او وکالت تام‌الاختیار داشته باشد، نهادی مستقل بنیاد می‌نهد که این نهاد نیز به «موقوفه» موسوم است.^{۱۰}

واژه «موقوفه» از نظر قانونی به نهادهای مختلفی اطلاق می‌شود یعنی مؤسسات و نهادهایی با وضعیت‌های حقوقی مختلف می‌توانند نام موقوفه بر خود نهند. البته در حقوق مدنی آلمان، «موقوفه‌ها» نهادهایی هستند که «توانایی رفتار در چارچوب‌های قانونی و پاسخگویی در مقابل قانون» را داشته باشند. بنیادهای عام‌المنفعه و «موقوفات دولتی با حقوق مدنی» نیز جزو این نهادها به شمار

می آیند. بنیادهای عام المنفعه و موقوفات می توانند به شکل «شرکت با مسئولیت محدود (GmbH)»، «انجمن ثبت شده (e.v.)»، «موقوفات کلیسایی با حقوق مدنی»، «موقوفات و بنیادهای عام المنفعه خصوصی بدون حقوق مدنی»، «موقوفات خصوصی بدون حقوق مدنی»، «موقوفات دولتی بدون حقوق مدنی» و دیگر اشکال حقوقی باشند. در آلمان فقط برای موقوفاتی که «قادر به رفتار در چارچوب های قانونی» باشند، در «مجموعه قوانین عمومی»، قوانینی اختصاص یافته است، در حالی که موقوفات دیگر، از قوانین مربوط به حقوق ارث و وام تبعیت می کنند.

بخش اعظم موقوفات آلمان جزو «موقوفات قادر به رفتار در چارچوب های قانونی با حقوق مدنی» هستند. در سال ۱۹۹۸، از مجموع ۷,۷۸۰ موقوفه و بنیاد عام المنفعه در آلمان، ۵,۰۰۶ موقوفه یعنی حدود ۶۴ درصد، جزو موقوفات دولتی تحت حمایت قوانین مدنی بودند. بر طبق کتاب «مجموعه قوانین مدنی»، واقف این گونه موقوفات در چارچوب حقوق جزای خصوصی، باید مجوز تأسیس را از ایالتی که موقوفات در آن قرار دارند، دریافت دارد زیرا حتی اگر موقوفه ای توسط خود ایالت تأسیس نشده باشد، باز هم تابع قوانین ایالتی است.

در باره شخصیت حقوقی یک موقوفه یا یک بنیاد عام المنفعه، مقامات مسئول ایالتی، اغلب شامل مسئولان وزارت فرهنگ یا وزارت کشور، تصمیم گیری می کنند. این مسئولان باید اساس نامه این گونه نهادها را قبل از تأسیس آن بررسی کرده و مجوز صادر کنند.

اساس نامه باید با قوانین ایالتی درباره نظارت بر قوانین موقوفات و بنیادهای عام المنفعه مطابقت داشته باشد. از نظر قانونی، در اساس نامه باید اطلاعاتی درباره واقف یا هیأت مؤسس بنیاد خیریه، محل زندگی، اهداف موقوفه، دارایی موقوفه و موارد استفاده عایدات، درج شده باشد. مهم ترین مسأله، درج جزئیات کامل درباره اهداف موقوفه یا بنیاد عام المنفعه است. اکثر ایالات آلمان فقط برای موقوفاتی مجوز صادر می کنند که برای نیل به اهداف اجتماعی یا عام المنفعه تأسیس شده باشند زیرا موقوفات قانونی از امتیازات مالی خاصی برخوردار می شوند. البته در «مجموعه قوانین مدنی» اهداف مشخصی برای موقوفات ذکر نشده، اما اغلب ایالات آلمان تأکید دارند که موقوفات اهدافی عام المنفعه داشته باشند. از نظر قانونی مجوز ایالتی که موقوفه در آن واقع شده ضروری است.

علاوه بر موقوفاتی با اهداف عام المنفعه، موقوفاتی با اهداف شخصی نیز در آلمان وجود دارند.

عواید این موقوفات فقط برای استفاده واقف و خانواده وی، مؤسسات وابسته به واقف یا گروه های خاصی که از سوی واقف تعیین شده، تعلق می گیرد و به همین دلیل نیز این دسته از موقوفات تحت حمایت دولت نیستند و دولت هیچ گونه نظارتی بر آنها نداشته یا فقط نظارتی محدود بر آنها دارد. این گونه نهادها از امتیازاتی که به موقوفات عام المنفعه تعلق می گیرد، بهره نمی برند و دارای شخصیت حقوقی مستقل نیستند. این بدان معناست که مسئولیت تولیت آنان باید بر عهده فرد یا مؤسسه ای که دارای شخصیت حقوقی است قرار گیرد.

حمایت از اهداف آموزشی و علمی طبق قوانین همه ایالات آلمان جزو اهداف عام المنفعه محسوب می شود. از آنجا که دولت خود علاقه و توجهی خاص به امر حمایت از آموزش و پرورش و علم دارد، علاوه بر موقوفات مذکور، خود دولت نیز برای نیل به این اهداف، بنیادهای خیریه و موقوفاتی تأسیس کرده یا تولیت و اداره آنها را به عهده گرفته تا بتواند دوام آنها را تضمین کند. دولت بر این گونه نهادها که فقط اهداف عام المنفعه دارند، نظارت دائمی داشته و آنها خود جزو مؤسسات دولتی یا ملی به شمار می آیند. با قانونی شدن یک موقوفه یا بنیاد خیریه، این نهاد دارای حقوق و وظایفی در مقابل دولت می شود. نهادهای مسئول نظارت بر موقوفات در هر ایالت موظفند موقوفات قانونی را در تمام مسائل مشاوره و راهنمایی کنند. در مقابل موقوفات و بنیادهای خیریه نیز باید همه معاملات مهم خود را به اطلاع مسئولان رسانده و در مقابل قانون پاسخگو باشند. نهادهای ناظر مراقبت تا معاملات موقوفات و نهادهای خیریه مطابق با اساس نامه و قوانین جاری باشد. به ویژه اداره دارایی های موقوفات و بنیادهای خیریه و نیز موارد استفاده آنها تحت نظارت مستقیم دولت است. موقوفات - بر خلاف اعانات - دائمی و مداوم هستند. بر اساس حقوق مدنی آلمان رقبات و دارایی را که واقف در اختیار موقوفات خود قرار می دهد، دارای «شخصیت حقوقی» مستقل و خودگردان بوده که مانند اشخاص حقیقی، حق حیات و در اغلب موارد حتی «حق حیات ابدی» دارد. این حیات را هیچ کس حتی خود واقف نمی تواند به پایان رساند. پس از تأسیس موقوفه، این نهاد فقط در

مقابل اساس نامه ثبتی و قوانین دولتی اوقاف مسؤول است.

علی‌رغم یا شاید به خاطر همین استقلال است که تأسیس یک موقوفه امتیازات بسیاری دارد. تأسیس یک موقوفه این امکان را به واقف می‌دهد تا (برخلاف اعانه دهندگان) دست به اقدامات عام‌المنفعه‌ای زند که شخصاً آنها را تعیین کرده و پیگیری برای انجام آنها، حتی پس از مرگ وی نیز تضمین شده است. به همین دلیل نیز موقوفات و بنیادهای خیریه تقریباً به طور کامل بر اساس تمایلات و اوقاف اداره می‌شود. حتی اگر این افراد سال‌ها پیش در گذشته باشند. بر این اساس برای بسیاری از اوقاف این امکان فراهم می‌آید تا تمایلات و اقدامات آنان پس از مرگشان نیز پیگیری شده و تداوم یابد و در ذهن نسل‌های آینده نام و یاد آنان باقی بماند.

بخش سوم به عنوان نیروی سوم

موقوفات و بنیادهای خیریه و عام‌المنفعه جزو نهادهای موسوم به سازمان‌های غیرتخصصی به شمار می‌روند که حوزه فعالیت آنها از سوی کارشناسان اقتصاد ملی و اقتصاد اجتماعی به «بخش سوم» موسوم است. نهادهای «بخش سوم» مرزبندی مشخصی با بخش‌های دیگر یعنی دولت و اقتصاد دارند زیرا فعالیت‌های آنها نه تحت تأثیر و وابسته به اقدامات دولتی است و نه از حوزه‌های اقتصادی نشأت گرفته است.

موقوفات اغلب کاربردی تکمیلی یا ابتکاری دارند. موقوفات از آن دسته از گروه‌های اجتماعی حمایت می‌کنند که به دلیل محدودیت‌ها و مسائل بودجه دولت، نمی‌توان نیازهای آنان را بدون فشار به بودجه دولتی برآورده کرد. به دلیل استقلال حقوقی موقوفات، آنان نباید برای نیل به اهداف خود، به اختصاص بودجه دولتی یا عایدات حاصل از بخش‌های اقتصادی و بازار متکی باشند. البته موقوفات فقط یکی از اشکال نهادینه مؤسسات عام‌المنفعه هستند. در کنار موقوفات، انجمن‌ها، گروه‌ها و سازمان‌های ملی نیز فعالیت دارند. در مقایسه با دو بیست و هشتاد هزار انجمن ثبت شده، تعداد ۷,۲۳۵ موقوفه ثبت شده در سال ۱۹۹۶، فقط کسری از نهادهای عام‌المنفعه در آلمان هستند. فقط ۶ درصد مخارج اقدامات عام‌المنفعه توسط موقوفات تأمین می‌شود. از هر ۱۰۰ مارک که در بخش سوم جریان دارد، فقط کمتر از یک مارک از سوی موقوفات هزینه می‌شود.

در مقایسه با کشورهایمانند آمریکا و انگلیس که نسبت به آلمان موقوفات از حمایت بیشتری برخوردارند، این ارقام چندان نیز غیرمعمول نیستند. در چارچوب کل اقتصاد، موقوفات در دیگر کشورها نیز نقش چندان گسترده‌ای بر عهده ندارند. با این حال موقوفات عام‌المنفعه یکی از نهادهای مورد توجه هستند زیرا تعداد موقوفات آلمان در سال‌های گذشته افزایش چشمگیری داشته است؛ بین سالهای ۱۹۸۳ و ۱۹۹۱، ۳۰ درصد کل موقوفاتی که در قرن دهم میلادی تا کنون تأسیس شده، پایه عرصه وجود گذارده‌اند. با توجه به این رشد عظیم، این سؤال مطرح می‌شود که چرا بخش موقوفات در آلمان چنین افزایش انفجار آمیز و یک باره‌ای داشته و کدام تغییرات سیاسی زمینه‌ساز این گسترش بوده است.

از یک سو کارشناسان بر این اعتقادند که رشد چشمگیر موقوفات در سال‌های اخیر به این دلیل است که دولت به طور روزافزونی خود را از قید مسؤلیت‌های اجتماعی آزاد ساخته و ایجاد موقوفات خصوصی برای پر کردن این خلأ است. اما واقعیات نکات دیگری را نیز ثابت می‌کنند. بر اساس داده‌های موسسه مانسنا^{۱۱}، مؤسسه‌ای که در برلین به تحقیق درباره بخش سوم می‌پردازد، نهادهای عام‌المنفعه در آلمان هنوز هم تا ۶۰ درصد بودجه خود را مستقیم یا غیرمستقیم از منابع دولتی دریافت می‌کنند. این رقم بسیار بیش از کشورهای اروپایی همسایه است که در آنها به طور متوسط فقط ۴۰ درصد سرمایه نهادهای عام‌المنفعه از منابع دولتی تأمین می‌شود. در حالی که در دیگر کشورهای صنعتی، این نهادها ۵۰ درصد مخارج لازم را خود تأمین می‌کنند، این رقم برای موقوفات آلمان فقط ۲۸ درصد است. عایدات حاصل از اعانه دهندگان در آلمان ۴ درصد بودجه این نهادها را تشکیل می‌دهد. در دیگر کشورهای صنعتی این رقم به طور متوسط ۹ درصد است. جامعه‌شناس آلمانی، رالف دارنورف^{۱۲}، معاون پارلمانی سابق در امور خارجی و عضو پارلمان اروپا در بروکسل معتقد است که

بخش سوم در آلمان هنوز هم وابستگی زیادی به شبکه تشکیلات دولتی دارد، در حالی که باید بر اساس انگیزه‌های واقعی، اوقاف و بنیادهای خیریه، نهادهایی مردمی، خودجوش و اختیاری می‌باشند. حضور دایمی نهادهای دولتی در حوزه اقدامات عام‌المنفعه در آلمان، بی‌شک یکی از دلایلی است که مسئولان دولتی و سیاسی اهمیت و لزوم وجود موقوفات خصوصی را تا کنون و آنچنان که باید درک نکرده‌اند.

هلموت. ک. آنهایر^۳، پروفیسور مرکز سازمان‌های غیردولتی و تأسیسات مردمی در مدرسه عالی اقتصاد لندن، جایگاه اجتماعی موقوفات را بدین گونه توصیف می‌کنند: «موقوفات تاکنون همواره به عنوان نهادهایی جذاب و خاص مطرح بوده‌اند، از یک سو به عنوان دژ محافظه‌کارانه و اسباب بازی ثروتمندان از آن استفاده شده و از سوی دیگر به عنوان بیان فداکارانه انگیزه‌های انسان دوستانه تحسین شده است». وی معتقد است که این «بیان فداکارانه انگیزه‌های انسان دوستانه» دلیل اصلی رشد چشمگیر موقوفات در سال‌های اخیر بوده است. در تاریخ آلمان هرگز قبلاً چنین دوره‌ای وجود نداشته که وضعیت سیاسی و اجتماعی برای مدتی چنین طولانی ثابت مانده باشد.

از حدود پنجاه سال پیش تا کنون تورمی شدید و یا جنگی ویرانگر به وقوع نپیوسته و به همین دلیل دارایی‌های افراد در آلمان کاهش نیافته است. ثبات سیاسی، ثبات اقتصادی به همراه داشته است. سطح زندگی مرفه آلمانی‌ها، موجب شده تا آنان سرمایه‌ها و دارایی‌های شخصی خود را در موقوفات عام‌المنفعه به جریان اندازند.

اگر چه انجام اصلاحاتی در قوانین حقوقی موقوفات آلمان، در حال حاضر به طور جدی مورد بحث قرار گرفته، اما به زحمت می‌توان امکان دریافت امتیازات مالیاتی را به عنوان انگیزه‌ای برای علاقه مردم به ایجاد موقوفات ذکر کرد. به ویژه آن که در قانون موقوفات آلمان از سال ۱۹۷۷ تا کنون، تغییرات اساسی ایجاد نشده است. البته پیشنهادهای برای تغییر قوانین حقوقی موقوفات و بنیادهای عام‌المنفعه مطرح شده که تاکنون به تصویب نرسیده است. این پیشنهادات که چارچوب‌های اصلی آن مورد حمایت همه احزاب آلمان قرار گرفته، توسط وزیر دارایی مسکوت گذارده شده، زیرا وی معتقد است که با اعطای امتیازات مالیاتی بیشتر به موقوفات، سطح درآمدهای مالیاتی کاهش می‌یابد. البته در برخی ایالات مانند شلزویک - هولشتاین تغییراتی در قوانین به نفع موقوفات به وجود آمده است.

زمینه‌های تاریخی

تاریخچه تشکیل نهادهای وقفی در آلمان به آغاز قرون وسطی بازمی‌گردد. اغلب موقوفاتی که در قرون وسطی بنیاد نهاده شد، موقوفات بیمارستانی بودند که به نیازمندان، خدمات پزشکی ارائه می‌دادند. در جامعه‌ای بدون خدمات اجتماعی دولتی، فقرا، بیماران، زنان بیوه و یتیمان فقط در بیمارستان‌هایی که توسط کلیسا یا افراد ثروتمند بدین منظور وقف شده بود، مراقبت می‌شدند و خدمات پزشکی رایگان دریافت می‌کردند.

بسیاری از موقوفات قدیمی بیمارستانی آلمان، هنوز هم به مراقبت از افراد نیازمند جامعه می‌پردازند. موقوفات وابسته به کلیسا مانند موقوفات «یوهانیس هوف»^۴ در هیلدسهایم^۵ که در سال ۱۱۶۰ میلادی بنیاد نهاده شد، «موقوفات خیریه پروتستانی»^۶ در رگنزبورگ^۷، تأسیس شده در سال ۱۲۹۶ میلادی و موقوفات بیمارستانی «Heilig - Geist» در نورنبرگ^۸، از سال ۱۳۳۹م، چند نمونه از موقوفات کلیسایی هستند.

منشأ اندیشه شکل‌گیری موقوفات در اروپا بسیار قدیمی تر از ظهور مسیحیت است. در قوانین حقوقی روم باستان چارچوب مشخصی برای رقبات وقفی وجود نداشت. اما این امری معمول بود که اشخاص متمول، دارایی خود را برای اهداف مشخصی وقف کرده و فردی را نیز برای سرپرستی این اموال پس از مرگشان و نظارت بر مصرف عایدات برای اهدافی معین، تعیین کنند.

کلیسای کاتولیک وارث سنت رومی وقف بود و به جمع‌آوری اعانات برای اهداف عام‌المنفعه می‌پرداخت (به زبان لاتین: Causae Pioe). کلیسای کاتولیک، هم مؤمنان را به این امر تشویق می‌کرد و هم خود موقوفات عام‌المنفعه بنیاد می‌نهاد. این موقوفات قرون

متممادی خارج از چارچوب قوانین دنیوی حاکم بر جامعه به حیات خود ادامه داده و از پرداخت هر گونه مالیاتی معاف بودند. حتی بعدها که این معافیت از میان رفت، اندیشه اعطای امتیازات مالی به نهادهای عام المنفعه، صرف نظر از بستر رشد آنها، تا امروز نیز بر جای مانده است.

هنوز هم مهم ترین هدف ثبت شده موقوفات آلمان، پرداختن به امور عام المنفعه اجتماعی است. این مطلب نشان می دهد که موقوفات آلمان ریشه در امور خیریه کلیسایی در قرون وسطی دارد. از آنجا که در اواخر قرون وسطی قوانینی وضع شد تا عمده اموال و دارایی کلیسا به دولت منتقل شود (سکولاریزاسیون)، بسیاری از وظایف اجتماعی که بر عهده موقوفات کلیسایی بود، بر عهده دولت مستقل واگذار شد.

به این ترتیب موقوفات بیمارستانی کلیساها به تدریج زیر پوشش خدمات اجتماعی دولتی درآمدند و موقوفات بنیاد نهاده شده برای کمک به فقرا، پیران و بیماران نیز با ایجاد بیمه ها و کمک های اجتماعی از سوی دولت، اهمیت خود را از دست دادند. امروزه هدف موقوفات مخصوص کمک رسانی به نیازمندان، در وهله اول یاری رساندن به کشورهای جهان سوم، کمک به آسیب دیدگان بلایای طبیعی و اجتماعی، کمک به بیوگان و خانواده های تک سرپرست و خانواده هایی است که بر اثر بیکاری سرپرست خانوار، نیاز به کمک دارند.

در آلمان، دولت بخش عمده وظایف کمک رسانی به نیازمندان را خود بر عهده گرفته و اگر چه همه تأسیسات اجتماعی دولتی نیستند ولی بخش اعظم بودجه لازم را دولت در اختیار آنها قرار می دهد. مؤسسه خیریه بتل^{۱۹} در سال ۱۸۶۷ از سوی پاستور بودل شوینگ^{۲۰} برای پرستاری و سرپرستی معلولان، بیماران و افراد مسن بنیاد نهاده شد و مثالی از موقوفات کلیسایی با اهداف اجتماعی است که بخش اعظم بودجه آن از مدت ها قبل، از سوی دولت تأمین می شود.

اهداف آموزشی و تربیتی در موقوفات آلمان

تاریخچه تشکیل اولین موقوفه تأسیس شده برای پشتیبانی از اهداف آموزشی و تربیتی، با سنت ایجاد موقوفات مخصوص کمک رسانی به نیازمندان ارتباطی تنگاتنگ دارد؛ چرا که اولین پیش نیاز برای پشتیبانی از امر ترویج آموزش و پرورش، اعطای کمک هزینه های تحصیلی به دانش آموزان و دانشجویان فقیر است. مثلاً در سال ۱۴۸۴ موقوفات هالفاگن^{۲۱} و در ۱۶۰۲، موقوفات پارشام^{۲۲} در لوبک^{۲۳} بدین منظور بنیاد نهاده شد. این موقوفات در اصل کمک هزینه هایی به دانشجویان الهیات پرداخت می کردند که تربیت نسل هایی از کشیشان را تضمین می کرد. حتی امروزه نیز که رشته های تحصیلی گسترش یافته، یکی از اهداف بسیار مهم موقوفات، اعطای کمک هزینه های تحصیلی است.

از آنجا که دولت بودجه لازم برای تحصیلات پایه ابتدایی تادبیرستان همه شهروندان نیازمند را تأمین می کند، موقوفات سهم عمده ای در حمایت از نخبگان در تحصیلات عالی بر عهده گرفته اند. اهمیت موقوفات در راهیابی افراد با استعداد اما فقیر، در دهه های هفتاد و هشتاد میلادی تا حدودی کاهش یافت زیرا پنجاه درصد همه دانشجویان از حمایت دولتی برخوردار شدند. اما در سال های اخیر سهم دولت به ۱۳ درصد کاهش یافته است. با تأسیس موقوفات رزالوکزامبورگ^{۲۴} در اوایل دهه نود میلادی، مجدداً حمایت از دانشجویان برگزیده به وسیله اعطای کمک هزینه تحصیلی، ادامه تحصیل آنان را ممکن ساخته است. امروزه موقوفاتی که عواید آنها صرف سرمایه گذاری در تحصیلات پایه شود، بسیار کاهش یافته است. در حال حاضر فقط برخی مدارس خصوصی یا مدارس شبانه روزی با اهداف مشخص تعلیم و تربیتی تحت حمایت موقوفات هستند.

امروزه حمایت از اقدامات و پژوهش های علمی، پس از اهداف اجتماعی و آموزشی، جزو اهداف موقوفات آلمان محسوب می شود. ۱،۸۰۰ موقوفه، بخش یا کل عایدات خود را به حمایت از پژوهش های علوم طبیعی، پزشکی یا علوم انسانی اختصاص داده اند. بر طبق فهرست موقوفات آلمان، قدیمی ترین موقوفه با هدف اصلی حمایت از پژوهش «مدارس عالی و قفقی بامبرگ^{۲۵}» و «موقوفات

دکتر یوهانس مولیوس^{۲۶} است.

مدارس وقفی بامبرگ را اسقف اعظم، از نست فون منگروز دورف در سال ۱۵۶۸ برای حمایت از پژوهش و آموزش نسل پژوهشگران و دانشمندان در دانشگاه بامبرگ تأسیس کرد. کمی بعد در سال ۱۵۵۹، دکتر یوهانس مولیوس با تأسیس موقوفه‌ای، بودجه یک کالج دانشجویی را تأمین کرد. این موقوفه هنوز هم به حیات خود ادامه داده و به حمایت از پژوهش‌های علمی می‌پردازد.

تاریخچه موقوفات آلمان در قرن بیستم با «انجمن موقوفات علوم آلمان» که در سال ۱۹۲۰ از سوی بخش اقتصادی آلمان بنیاد نهاده شد، پیوند خورده است. از همان زمان، «انجمن کمک‌های اضطراری به علوم آلمان» به سرپرستی فریدریش فون زیمنس تأسیس شد که بعدها به «اتحادیه پژوهشی آلمان» تبدیل گردید. امروزه این اتحادیه شامل ۲۴۲ موقوفه و سرمایه کل ۱٫۳ میلیارد مارک است. سالانه ۷۱ میلیون مارک برای حمایت از پژوهش‌های علمی اختصاص می‌یابد. این بودجه به صورت کمک به طرح‌های پژوهشی، جوایز علمی و کمک هزینه دانشجویی بین نهادها، مراکز پژوهشی، آکادمی آلمانی تبادل دانشجو و غیره تقسیم می‌شود.

موقوفات «فولکس واگن» که در سال ۱۹۶۱ تأسیس شد، نهادی بسیار عظیم است که تاکنون از ۲۱،۰۰۰ طرح پژوهشی با هزینه کل ۴٫۴ میلیارد مارک، حمایت کرده است. عواید این موقوفه تقریباً به همه حوزه‌های پژوهشی اختصاص یافته است. موقوفات «فولکس واگن» نه تنها از طرح‌های پژوهشی در دست اجرا در دانشگاه‌ها و مراکز مختلف حمایت می‌کند، بلکه خود نیز طرح‌های پژوهشی مختلفی را تعریف کرده و بودجه اجرای آنها را تأمین می‌کند. در کنار این موقوفات بزرگ، موقوفات کوچکی نیز در بخش‌های صنعتی و اقتصادی فعالیت دارند که اغلب به حمایت از حوزه‌های پژوهشی خاصی می‌پردازند. شناخته شده‌ترین آنها هر ساله کمک هزینه‌هایی برای پایان‌نامه‌های دکتر به دانشجویان اعطا می‌کنند. بنیادها و موقوفات تحصیلی و موقوفات هم‌سویا احزاب سیاسی مختلف مانند «بنیاد کنراد آدناوئر^{۲۷}»، «بنیاد فردریش ابرت^{۲۸}»، «بنیاد هاینریش بل^{۲۹}» و «بنیاد هانس زایدل^{۳۰}»، در خارج از مرزهای آلمان نیز شناخته شده هستند.

اهداف هنری

اغلب مردم تصور می‌کنند که حمایت از هنری یکی از وظایف مهم موقوفات است اما این برداشت چندان با واقعیت مطابقت ندارد. فقط یازده درصد از موقوفات آلمان با هدف حمایت از هنر و فرهنگ تأسیس شده‌اند. شاید این برداشت ریشه در این واقعیت تاریخی داشته باشد که از دوران باستان بسیاری از ثروتمندان، دارای خود را در راه اعتلای هنر و تأمین زندگی هنرمندان صرف می‌کردند و به این ترتیب جامعه نیز احترام خاصی برای آنان قائل بود. بی‌شک مشهورترین فردی که در دوران باستان ثروت خود را در راه هنر صرف کرد، شهروند رومی «مانسناس» "Mäecenas" بود که واژه "Mäzen" به معنای حامی هنر و فرهنگ نیز از نام او برگرفته شده است. مائسناس (۷۴ ق م - ۸ م) متولد آرزو در خانواده‌ای اشرافی رشد کرد. وی معتقد بود که با حمایت از شاعران رومی با استعدادی مانند ویرژیل و هوراس، وظیفه خود را در مقابل جامعه و دولت انجام می‌دهد.

امروزه در آلمان، نام بسیاری از صاحبان صنایع بزرگ و سرمایه‌داران با موقوفات عظیمی در حوزه هنر پیوند خورده است. پتر لودویک^{۳۱}، صاحب کارخانه شکلات‌سازی در آخن و سرمایه‌دار سوسیسی، هانس هانریش تیسن^{۳۲} از معروف‌ترین افراد در کشورهای آلمانی زبان هستند که پس از جنگ جهانی دوم، سرمایه خود را وقف حمایت از هنر و تهیه مجموعه‌های هنری بزرگ کرده‌اند. بازدید از مجموعه‌های هنری گردآوری شده توسط این افراد، به طور دائم یا در فواصل معینی برای همگان امکان‌پذیر است. یکی دیگر از اقدامات موقوفات در حوزه هنر و فرهنگ، اهدای جوایز بین‌المللی است.

جایزه آدلبرت فون چامیسو^{۳۳} برای هنرمندان غیر آلمانی که آثاری به زبان آلمانی پدید آورده‌اند، از اعتبار ویژه‌ای برخوردار است. همچنین جایزه اروپایی ترجمه که از سوی موقوفات آلفرد توپفر^{۳۴} اهدا می‌شود نیز جایگاه ویژه‌ای دارد. در حوزه موسیقی، جایزه

ارنست فون زیمنس، از اهمیتی همپای جایزه نوبل برخوردار است. موقوفات زیمنس با اهدای این جایزه، از یک عمر کار هنری هنرمندان برجسته قدردانی کرده و همزمان جایزه‌ای به همان مبلغ به موسیقی دانان جوان اهدا می‌کند.

اهداف پزشکی و بهداشتی

اقدامات موقوفاتی که در حوزه پزشکی و بهداشت فعالیت دارند، کمتر برای عموم شناخته شده هستند. حدود ۱,۰۰۰ موقوفه‌ای که در آلمان در این بخش فعالیت دارند، چندین برابر بودجه موقوفات و بنیادهای حوزه فرهنگ و هنر را در اختیار دارند.

شاید محبوبیت کمتر موقوفاتی که به حمایت از بهداشت و سلامتی عموم می‌پردازند به این دلیل باشد که بنیادها و موقوفاتی که از پژوهش‌های انجام گرفته برای تولید محصولات سودآور در شرکت‌های بزرگ دارویی حمایت می‌کنند، به سختی از نهادهای عام‌المنفعه در این حوزه که به حمایت از اقداماتی برای بهبود سلامتی عمومی می‌پردازند، قابل تفکیک‌اند.

چند تن از همسران رؤسای جمهور آلمان نیز موقوفاتی بنیاد نهاده‌اند از جمله «موقوفات دکتر میلدرد شیل^{۳۵}» و «موقوفات کریستیان هرزوک^{۳۶}» که با جمع‌آوری اعانه و یاری خواستن از عموم مردم سرمایه‌ای گردآوری کرده و هم‌اکنون در زمینه اقدامات خیریه در حوزه پزشکی و بهداشت عمومی بسیار فعال‌اند.

حفاظت از محیط زیست جزو اهداف ۴۰۰ موقوفه آلمان است. اگرچه به نسبت موقوفات و بنیادهایی که در حوزه‌های دیگر فعال‌اند، تعداد این گروه کمتر است اما تأثیری که اقدامات آنان در سال‌های گذشته بر جای گذاشته، بسیار عمیق و اساسی بوده است. بنیاد «world wide fund for Nature» در آلمان، در سال ۱۹۶۳ با اهداف زیست محیطی بنیاد نهاده شد. اهمیت این نهاد در حال حاضر، مرهون فعالیت‌های آن در دهه ۸۰ میلادی است که رئیس سابق شرکت فولکس واگن سرپرستی آن را بر عهده داشت.

در حالی که در گذشته‌ای نه چندان دور یعنی در دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی قرن بیستم، حمایت از اقدامات زیست محیطی برخی موقوفات و بنیادها کم‌اهمیت شمرده می‌شد، امروزه یکی از اهداف مهم سیاسی و اجتماعی حفاظت از محیط زیست است. «موقوفات زیست محیطی آلمان» که در سال ۱۹۸۲ با توجه به تمایل روزافزون شهروندان به حفظ محیط زیست بنیاد نهاده شد، با حمایت مالی و کار داوطلبانه مردم همچنان در سطح گسترده‌ای به فعالیت خود ادامه می‌دهد. این نهادها در سال ۱۹۹۰ از حمایت دولت نیز برخوردار شدند. وزارت اقتصاد آلمان با بودجه‌ای که از خصوصی‌سازی یکی از شرکت‌های بزرگ فولاد فراهم آمده بود، «موقوفه دولتی زیست محیطی» را بنیاد نهاد. این موقوفه تاکنون از ۲,۰۰۰ طرح زیست محیطی به ارزش کل یک میلیارد مارک حمایت کرده و سالانه «جایزه آلمانی محیط زیست» را به مبلغ یک میلیون مارک اهدا می‌کند.

نگاهی اجمالی به موقوفات و بنیادهای عام‌المنفعه مختلف آلمان

بیشتر افرادی که نیاز به کمک و حمایت‌های مالی در زمینه‌های مختلف دارند به موقوفات بزرگ و شناخته شده مراجعه می‌کنند بدون این که بدانند در کشور آلمان تقریباً در هر حوزه‌ای چندصد موقوفه و بنیاد وجود دارد. البته برخی از این نهادها فقط از طرح‌هایی که خود تعریف کرده و با اهداف آنان مطابقت دارد حمایت می‌کنند و نمی‌توانند درخواست‌های عمومی را بپذیرند. موقوفات کوچکی نیز وجود دارند که چون برای همگان شناخته شده نیستند، به آنها مراجعه نمی‌شود. بی‌شک ناشناخته ماندن این موقوفات به دلیل فقدان فهرستی عمومی است که در بردارنده همه موقوفات آلمان باشد.

البته بسیاری از موقوفات و بنیادهای عام‌المنفعه هنوز هم به دلیل ساختار حقوقی آنها (حقوق مالکیت خصوصی)، ملزم به پاسخگویی و دادن اطلاعات به دولت نیستند.

انجمن آلمانی موقوفات^{۳۷}، از سال ۱۹۹۰ سالانه فهرستی را منتشر می‌کند که اطلاعاتی درباره تقریباً ۹۰ درصد موقوفات آلمان در آن درج شده است.

اتحادیه موقوفات آلمان

این اتحادیه که نهادهای متعدد عام المنفعه‌ای را زیر پوشش خود دارد، همراه با «اتحادیه موقوفات برای علوم آلمان» که خود از اعضای این اتحادیه است تلاش دارد تا ساختاری تعریف شده در گستره موقوفات آلمان بنا کند. این اتحادیه در سال ۱۹۹۷، حدود ۶,۵۰۰ نهاد را در فهرست موقوفات آلمان معرفی کرده است. این اتحادیه با بنیادها و موقوفاتی که اهداف عام المنفعه، خیریه و کلیسایی دارند، نماینده منافع اعضای خود در مقابل قانون گذاران است.

این اتحادیه در سال ۱۹۴۸ در ایالت بایرن و نخست تحت نام «گروه کاری موقوفات آلمان»^{۳۸} تأسیس شد و فقط نمایندگی نهادهای این ایالت را بر عهده داشت، اما در سال ۱۹۹۰ به اتحادیه‌ای کشوری تبدیل شد. هدف این اتحادیه به ویژه «ترویج اندیشه ایجاد موقوفات عام المنفعه در آلمان برای گسترش این گونه نهادها، تلاش در ترسیم تصویری عمومی از موقوفات عام المنفعه، دریافت امتیازات مالیاتی برای نهادهای عام المنفعه و موقوفات» است. بودجه مورد

نیاز این اتحادیه برای انجام اقدامات مؤثر، در وهله اول از سوی اعضای آن تأمین می‌شود. در چند مورد نیز اعتبارات دولتی برای انجام طرح‌های پژوهشی به این اتحادیه تعلق گرفته است.

اتحادیه «موقوفات برای علوم» آلمان^{۳۹}

این اتحادیه امروزه دارای ۴,۰۰۰ عضو است که هم افراد حقیقی و هم افراد حقوقی، سازمان‌ها و نهادهای مختلف را در بر می‌گیرد. در اساس نامه اتحادیه، هدف اصلی آن حمایت از علوم و پژوهش‌های علمی ذکر شده است. ترویج آموزش، پرورش و فرهنگ نیز در زمره فعالیت‌های این اتحادیه به شمار می‌آید. گذشته از آن، اتحادیه تلاش دارد تا ساختار موقوفات عام المنفعه را در آلمان، در مجموع در راستای حمایت از علایق عمومی برای تعلیم و تربیت، تحصیلات عالی و پژوهش‌های علمی بازسازی کند.

«جامعه کمک‌های اضطراری به علوم آلمان» در سال ۱۹۲۰ تأسیس شد تا موقعیت متزلزل و تخریب شده اقدامات پژوهشی را در آلمان پس از جنگ جهانی اول بهبود بخشد. افراد صاحب‌نامی از صاحبان صنایع مانند کارل فریدریش فون زیمنس، کارل دویسبورگ و روبرت بوش سهم عمده‌ای در تأسیس و پیشبرد اهداف این جامعه داشتند.

امروزه نمایندگان سرپرستی ایالتی، به طور مرتب گزارش‌هایی را درباره وضعیت اقتصادی و موقعیت علمی مناطق مختلف آلمان به رئیس هیأت مدیره ارائه می‌دهند و رابط بین صاحبان صنایع و مراکز علمی هستند. بودجه این اتحادیه از اعانات و حق عضویت‌ها تأمین می‌شود.

هدف مهم این اتحادیه، تضمین استقلال و بهینه‌سازی عملکرد علوم با استفاده از سرمایه خصوصی است. بر این اساس اتحادیه تلاش دارد تا از پژوهش‌های بنیادین و پژوهشگران برگزیده حمایت کرده و تبادل دانش را در سطح بین‌المللی برقرار سازد. مهم‌ترین اعضای این اتحادیه عبارتند از: انجمن پژوهشی آلمان (DFG) با هدف حمایت از طرح‌های پژوهشی در همه رشته‌ها، در دانشگاه و مؤسسات علمی غیر دانشگاهی، مؤسسه ماکس پلانک (MPG) که پژوهش بنیادین در خارج از دانشگاه انجام می‌دهد و مؤسسات فرعی متعدد دارد، موقوفات الکساندر فون هامبولدت (AVH) که هزینه دعوت و اقامت دانشمندان و پژوهشگران جوان غیر آلمانی را بر عهده می‌گیرد، آکادمی آلمانی تبادل دانشجو (DAAD) که از تبادل بین‌المللی دانشجویان و دانشمندان حمایت می‌کند و موقوفات تحصیلی خلق آلمان که به دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی تا دکترا کمک هزینه تحصیلی می‌پردازد.

اتحادیه موقوفات آلمان در سال‌های اخیر در بحث‌های مطرح شده درباره اصلاح نظام آموزش عالی شرکت فعال داشته است. مسأله اصلی این مباحث، حمایت عادلانه از پژوهشگران و استادان دانشگاه‌ها و مدارس عالی آلمان، حداقل به شکل تقسیم عادلانه بودجه است. اعضای این اتحادیه همچنین بر این اعتقادند که دانشگاه‌ها باید در آینده شهریه‌ای متناسب با سطح درآمد شهروندان از دانشجویان دریافت

کنند. البته این نظریه به بحث‌ها و مناقشات بسیاری دامن زده است. مخالفان این طرح می‌گویند که دریافت شهریه، مخالف اصل حق تحصیل همگانی است. اما اتحادیه معتقد است که دریافت شهریه برای تضمین کیفیت دانشگاه‌های آلمان لازم است.

اتحادیه از سال ۱۹۸۱، در کنار حمایت مالی برای تأسیس نهادهای عام‌المنفعه آموزشی، در مقابل دریافت مبلغ مناسبی، تولیت و سرپرستی نهادها را نیز پذیرا می‌شود. این اتحادیه امروزه متولی ۲۴۶ موقوفه و انجمن خیریه است. در سال ۱۹۹۸ اتحادیه توانست همراه با اعضای خود مبلغ ۱۶۳ میلیون مارک برای حمایت از آموزش و علم از مردم جمع‌آوری کند.

حوزه وظایف در موقوفات

در کنار اتحادیه‌های موقوفات، کلیساها، شهرها، محلات و دانشگاه‌ها نیز موقوفاتی دارند. بی‌شک وجود چنین موقوفاتی و وابستگی آنها به این مراکز معلول این علت است که یک نهاد عام‌المنفعه فقط با در اختیار داشتن بودجه قابل توجه مناسبی می‌تواند مثمر‌تر باشد. بر طبق تجارب به دست آمده می‌توان گفت که نهادهایی که از نظر تاریخی دارای قدمت هستند و ریشه عمیقی در سنن اجتماعی دارند، نسبت به اشخاص منفردی که علاقه‌مند به وقف‌داری خود هستند، بهتر می‌توانند سرمایه‌انبوهی برای نیل به اهداف خود گردآوری کنند.

تا سال ۱۹۰۰ میلادی فقط ۱,۱۸۲ موقوفه و انجمن خیریه ثبت شده وجود داشت که تعدادی ناچیز بود. بخش اعظم نهادهای عام‌المنفعه، یعنی تعداد ۹,۴۶۴ مؤسسه و موقوفه در سی ساله اخیر تأسیس شده است. البته در حال حاضر همه آنها مشغول فعالیت نیستند زیرا فقط ۷,۷۸۰ موقوفه و انجمن خیریه به ثبت رسیده است.

بررسی‌های آماری نشان می‌دهد که ۲۹ درصد موقوفات اهداف اجتماعی، ۲۰ درصد اهداف تعلیم و تربیتی و ۱۲ درصد اهداف علمی و پژوهشی را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند. البته ۳۲ درصد همه موقوفات همه این موارد را جزو اهداف کلی خود منظور داشته‌اند.

این آمار نشان دهنده اهمیت تعلیم و تربیت و علم در نظر واقفان و خیرین است.

به نظر می‌رسد که بسیاری از واقفان بر این اعتقادند که جامعه برای نیل به اهداف والای خود نیاز به افرادی تحصیل کرده و باسواد دارد. اگر چه اکثریت موقوفات هدف حمایت از خدمات اجتماعی را برای خود برگزیده‌اند، اما این حوزه با توجه به سرمایه‌داری گرفته شده برای آن، چندان وسیع نیست. در مجموع فقط ۱۸٫۸ درصد از کل سرمایه‌های موقوفات آلمان به مصرف حل مسائل اجتماعی می‌رسد. اما موقوفات در زمینه تعلیم و پژوهش صاحب ۵۴ درصد کل سرمایه موقوفات و بنیادهای خیریه هستند. حتی سرمایه در نظر گرفته شده از سوی این نهادها برای حمایت از هنر و امور فرهنگی در مقام دوم پس از تعلیم و پژوهش قرار دارد. از ۱,۴۰۷ موقوفه‌ای که هدف آنها حمایت از علم و پژوهش است، ۸۲۴ نهاد به حمایت از اهداف پژوهشی در همه زمینه‌ها، ۲۱۶ موقوفه به پژوهش‌های علوم انسانی، ۱۱۹ موقوفه به پژوهش‌های صنعتی و ۱۶۱ موقوفه به پژوهش‌های علوم طبیعی و زیست محیطی اختصاص دارند. در سال ۱۹۹۸ سه موقوفه بزرگ آلمان شامل موقوفات برتلس من با سرمایه‌ای بالغ بر ۱۲ میلیارد مارک، موقوفات روبرت بوش و فولکس واگن هر یک با ۳ میلیارد مارک سرمایه به حمایت از امور پژوهشی و آموزشی پرداخته‌اند.

بنیاد بتل^{۴۰} سالانه ۶۰۶ میلیون مارک، موقوفات تحصیلی خلق آلمان ۵۲۷ میلیون مارک و موقوفات Rehabilitation در هایدلبرگ مبلغ ۴۵۵ میلیون مارک، فقط به امور تعلیم و تربیت اختصاص داده‌اند.

موقوفات مختص آموزش، پرورش و تحصیلات عالی (موقوفات تحصیلی)^{۴۱}

موقوفاتی که با اهداف کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان از اهداف تعلیم و تربیتی حمایت می‌کنند، سنتی طولانی در آلمان دارند. دانشگاه‌های بزرگ اروپایی قرون وسطی با اختصاص کمک هزینه، تحصیل و زندگی دانشجویان خود را تأمین می‌کردند. مارتین

لوتر (۱۴۸۳-۱۵۴۶)، اصلاح طلب و پدر کلیسای پروتستان، در ترویج و ایجاد موقوفاتی برای تأمین زندگی افراد با استعداد و جوای علمی سهم بسزایی داشته است، اگر چه بسیاری از موقوفات تأسیس شده در قرون گذشته به دلیل جنگ، تورم و از دست دادن سرمایه، از میان رفته اند.

قدیم ترین و بزرگترین موقوفه تحصیلی آلمان که کمک هزینه به دانشجویان اعطا می کند، «موقوفات تحصیلی خلق آلمان»^{۲۲} است. این موقوفات در سال ۱۹۲۵ تأسیس شد. با روی کار آمدن ناسیونال سوسیالیست ها در سال ۱۹۳۴ منحل و پس از جنگ در سال ۱۹۴۸ مجدداً احیا شد.

این موقوفه به دلیل سنت قدیمی و ریشه دار آن، عایدات عظیم معادل ۵۹ میلیون مارک در سال و اقدامات اساسی آن، امروزه یکی از برجسته ترین موقوفات آلمان است. این نهاد از دانشجویان جوان در رشته های علوم طبیعی، اقتصاد، مدیریت و هنر حمایت می کند و با طرح ها و برنامه های خود تکمیل کننده برنامه های تحصیلی آکادمیک علمی است. این موقوفه به ارتباطات بین المللی و میان رشته ای نیز می پردازد.

آموزش های پایه و تکمیلی در جهت بالا بردن کیفیت تحصیل دانشجویان برای افزایش کارآیی آنان در محیط کار و زندگی آینده نیز یکی از طرح های این موقوفه است. به غیر از این موقوفه بزرگ، در حال حاضر یازده موقوفه و بنیاد خیریه کوچک تر اختصاصاً به پرداخت کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان می پردازد.

دانشجویان نمی توانند شخصاً از «موقوفات تحصیلی خلق آلمان» درخواست کمک هزینه کنند بلکه افراد واجد شرایط پس از اخذ دیپلم از سوی مدیران و معلمان به این موقوفه معرفی می شوند. استادان نیز می توانند دانشجویان با استعداد را پس از ترم اول معرفی کنند. این دانشجویان نه تنها باید از نظر تحصیلی شاخص باشند بلکه باید از نظر شخصی و شخصیتی نیز افراد موجهی باشند. بر طبق اساس نامه این موقوفه، کمک هزینه برای تحصیلات عالی به نوجوانانی تعلق می گیرد که «استعدادهای آنان در رشته های علمی یا هنری و شخصیت برجسته آنان، در خدمت به همگان مفید فایده باشد».

در انتخاب دانشجویان، وضعیت اقتصادی یا پایگاه اجتماعی، اعتقادات سیاسی و جهان بینی شخصی، مذهب و جنسیت افراد تأثیری ندارد. دانشجویان خارجی فقط در صورتی که دیپلم خود را در آلمان دریافت کرده و خانواده آنان در آلمان زندگی کنند و مالیات بپردازند پذیرفته می شوند. این موقوفه در حال حاضر به ۵,۵۰۰ نفر کمک هزینه تحصیلی می پردازد و سالانه ۱,۰۰۰ دانشجوی جدید را می پذیرد که البته این تعداد کمتر از ۵۰ درصد کل دانشجویان آلمان هستند. بخش اعظم بودجه این موقوفه از محل اعتبارات دولتی و ایالتی، ۶,۰۰۰ نفر از خیرین و از سوی تعدادی از موقوفات خصوصی تأمین می شود.

به جز بنیادهایی مانند موقوفات آدناوئر، بل، ابرت، ناومن و زیدل که سمت و سوی سیاسی دارند، موقوفات کلیسای کاتولیک و پروتستان، موقوفات وابسته به اتحادیه های کارگری و موقوفات بخش اقتصادی آلمان نیز به انحای مختلف به حمایت از دانشجویان می پردازد.

البته بسیاری از کارخانه ها و صاحبان صنایع نیز بنیادها و موقوفات خصوصی برای اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان ایجاد کرده اند. در این بنیادها حمایت از دانشجویان و حمایت از طرح های پژوهشی بایکدیگر تلفیق شده اند. مثلاً صاحبان صنایع بزرگ شیمیایی اغلب کمک هزینه خود را به دانشجویانی اختصاص می دهند که در رشته های خاص و مورد علاقه این صنایع تحقیقاتی انجام دهند.

بیشترین بودجه از محل اعتبارات استان به بنیادهای خیریه و موقوفات وابسته یا هم سو با احزاب تعلق می گیرند. نقطه مشترک این گونه نهادها، نزدیکی به یکی از احزاب دارای نماینده در مجلس ملی آلمان است، البته در اساس نامه اغلب آنها بر استقلال حقوقی، داشتن مسؤلیت حقوقی و عدم وابستگی کامل به «حزب مادر» تأکید شده است.

البته اختصاص بودجه به این نهادها همواره موضوع بحث و مناقشه در محافل عمومی بوده است. برخی معتقدند که احزاب از این گونه نهادها برای فرار از پرداخت بخشی از مالیات خود استفاده می کنند.

بسیاری از موقوفات و بنیادهای هم سو با احزاب سیاسی در خارج از مرزهای آلمان از احترام و اعتبار خاصی برخوردارند زیرا آنان

بیش از نیمی از بودجه خود را صرف انجام طرح‌هایی در خارج از آلمان می‌کنند. مثلاً موقوفات فریدریش ابرت که هم‌سوبا حزب سوسیالیست آلمان (SPD) است، در اسپانیا و پرتغال طرح‌هایی برای دمکراتیزه کردن جو سیاسی پس از سقوط دیکتاتورهای این دو کشور در دست اجرا دارد. موقوفات کنراد آدناوئر، هم‌سوبا حزب سوسیال دمکرات آلمان (CDU) در شیلی بسیار فعال است.

درباره این گونه نهادها در داخل آلمان هر چه هم کم باشد، باید گفت که بنیادها و موقوفاتی با اهداف سیاسی در خارج از مرزهای آلمان جایگاه ویژه‌ای دارند. در هیچ کشور دیگری در دنیا چنین شبکه‌ای از موقوفات وابسته به احزاب وجود ندارد که با عایدات سالانه ۶۰۰ میلیون مارک، از حمایت دولتی نیز برخوردار باشد. این ویژگی البته ریشه در وقایع تاریخی دارد.

پس از تجربه فروپاشی دمکراسی در دوره استقرار ناسیونال سوسیالیسم در آلمان و زمان حکومت رایش سوم (حکومت هیتلر و نازی‌ها)، سیاستمداران آلمان در دوره بعد از جنگ (پس از سال ۱۹۴۵)، بر آن شدند تا به امور آموزشی در جهت ترویج دمکراسی دست یازند و چنین اقداماتی را نهادینه کنند. امروزه هم حکومت آلمان بر این اعتقاد است که نهادها و موقوفات سیاسی از طریق کار آموزشی و ترویجی خود، تضمینی برای دمکراسی هستند و به همین دلیل با اختصاص بودجه‌ای قابل توجه به حمایت از آنها برخاسته است.

دیوان عالی قضایی کشور آلمان عملکرد موقوفات و بنیادهای خیریه سیاسی را چنین توصیف می‌کند: «این نهادها باید مشوق درک وضعیت سیاسی در مردم بوده و چارچوب‌های لازم و قابل دسترس همگان را برای بحث درباره مسائل سیاسی فراهم آورند. به این ترتیب علاقه به همکاری فعال برای زندگی اجتماعی و سیاسی ایجاد شده و ابزارهای لازم برای نیل به این هدف فراهم آید». همه این گونه موقوفات و بنیادها سالانه به دانشجویان با استعدادی که از نظر سیاسی و اجتماعی فعال باشند، کمک هزینه تحصیلی اعطا می‌کنند.

فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان
فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان

کهن‌ترین موقوفة وابسته به احزاب که در سال ۱۹۲۵ بنیاد نهاده شد و به ویژه از ارزش‌های بنیادین سوسیال دمکراسی و ارزش‌گذاری کار حمایت می‌کند. نام این نهاد، از فریدریش ابرت (۱۸۷۱-۱۹۲۵)، اولین رئیس جمهور جمهوری وایمار گرفته شده که باتمام قدرت خواستار آموزش طبقات اجتماعی ضعیف و تعلیم و تربیت کودکان کارگران بود. در سال ۱۹۹۶ این موقوفة ۱,۸۴۱ کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان اعطا کرد که ۳۶۴ فقره آن به دانشجویان خارجی بود. در آن سال این نهاد ۲۲۰ میلیون مارک به این امر اختصاص داد.

فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان
فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان

این موقوفة هم‌سوبا حزب دمکرات مسیحی در سال ۱۹۵۷ تأسیس شد. کنراد آدناوئر (۱۸۷۶-۱۹۶۷) اولین رئیس جمهور آلمان پس از جنگ دوم جهانی بود. این نهاد امروزه تلاش دارد تا به بررسی گذشته آلمان شرقی پرداخته و روند اتحاد با اروپا را تسهیل سازد. در سال ۱۹۹۶ این موقوفة بودجه‌ای معادل ۲۱۶ میلیون مارک برای امور آموزشی در اختیار داشت که ۱۵۳ میلیون مارک فقط برای حمایت از دانشجویان اختصاص یافت. در سال ۱۹۹۸ تعداد ۱,۳۳۹ دانشجو از این موقوفة کمک هزینه تحصیلی دریافت کردند.

فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان
فهرست موقوفات و بنیادها در آلمان

این موقوفات که هم‌سوبا حزب دمکرات آزاد (FDP) است در سال ۱۹۵۸ از سوی رئیس جمهور وقت آلمان تئودور هویس (Theodor Heuss)، همراه با ۱۴ تن از همراهان حزبی تأسیس شد. نام این موقوفة از نام بنیانگذار حزب لیبرال آلمان، فریدریش ناومان (۱۸۶۰-۱۹۱۹) گرفته شده است. هدف این موقوفة تأمین آزادی بیشتر برای شهروندان و افزایش حس مسؤولیت آنان در امور کشور است. مؤسسان

این موقوفه براین اعتقادند که دولت باید به جای افزایش مالیات‌ها، شهروندان را تشویق کند تا به وظایف شهروندی خود آگاه شده و به امور اجتماعی بپردازند. در سطح بین‌المللی این موقوفه به مسائل حقوق بشر و حمایت از گروه‌های اقلیت می‌پردازد. این موقوفه در سال ۱۹۹۶، با صرف بودجه‌ای معادل ۱۰۳٫۵ میلیون مارک به حمایت از آموزش و اعطای کمک هزینه به ۶۸۷ دانشجوی پرداخت.

این موقوفه که هم‌سو با حزب سوسیال مسیحی است به «حمایت از آموزش و پرورش با توجه به اصول دمکراتیک و براساس اصول مسیحی» می‌پردازد.

هانس زایدل (۱۹۰۱-۱۹۶۱) از وزرای بایرن و در سال‌های ۱۹۵۷-۱۹۶۰ رئیس اتحادیه (حزب) سوسیال مسیحی بود. این موقوفه به‌ویژه از امر آموزش و پرورش در ایالت بایرن حمایت می‌کند ولی دانشجویان دیگر ایالات و نیز دانشجویان خارجی نیز از حمایت‌های این موقوفه برخوردارند.

در سال ۱۹۹۷، این موقوفه با بودجه‌ای معادل ۸۸٫۵ میلیون مارک (شامل کمک‌های دولت) به ۵۵۴ دانشجو (۹۲ دانشجوی خارجی) کمک هزینه تحصیلی پرداخته است.

این موقوفه که به نام نویسنده و فعال سیاسی برنده جایزه نوبل هاینریش بل (۱۹۱۷-۱۹۸۵) نامگذاری شده، در سال ۱۹۹۶ از تلفیق چندین موقوفه و بنیاد به وجود آمد و هم‌سو با حزب سبزهای آلمان است. این نهاد به موازات حمایت از دانشجویان با استعداد، برای به واقعیت درآوردن عدالت اجتماعی و تساوی حقوق زن و مرد مبارزه می‌کند. به همین دلیل این موقوفه به ویژه از زنان حمایت می‌کند. حمایت از دانشجویان و افراد غیر آلمانی با استعداد، برگزاری گردهم‌آیی با حضور نویسندگان و هنرمندان داخلی و خارجی نیز از اهداف این موقوفه است. سالانه ۵۴ میلیون مارک در اختیار این موقوفه قرار می‌گیرد.

در سال ۱۹۹۱ در شهر برلین انجمن تجزیه و تحلیل اجتماعی و آموزش‌های سیاسی تشکیل شد. این انجمن هم‌سو با حزب سوسیال دمکرات (PDS) برای کار آموزشی و همگانی جامع تلاش می‌کند. از سال ۱۹۹۹ این انجمن به موقوفات ایالتی رزا لوکزامبورگ تغییر نام داد. اهداف اساسی آن حمایت از آموزش سیاسی و اصول حزبی دمکراتیک با درک مسئولیت‌های اجتماعی و تقویت همبستگی است. این موقوفه تلاش می‌کند تا پیش‌دآوری‌ها و دیدگاه‌های نژادپرستانه و ناسیونالیستی را از میان برداشته و از پیشرفت آزادانه افراد همراه با گسترش روحیه جمعی حمایت کند.

از آنجا که اعتبارات دولتی به این گونه موقوفات بر اساس تعداد نمایندگان احزاب حامی هر موقوفه در مجلس ملی در چهار دوره انتخابات تعلق می‌گیرد، از سال ۱۹۹۹ این موقوفه نیز از بودجه دولت برخوردار شده است. این نهاد در نظر دارد تا با بودجه خود از تحصیلات زنان و افراد طبقات اجتماعی نیازمند حمایت کند. همه دانشجویان می‌توانند از این موقوفه درخواست دریافت کمک هزینه کنند.

همه موقوفات با اهداف سیاسی به موازات اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان، دوره‌های آموزشی سیاسی برای همه علاقه‌مندان و نه فقط دانشجویان برگزار می‌کنند.

این موقوفه در سال ۱۹۷۷ از سوی انجمن اتحادیه‌های کارگری تأسیس شده و به نام سیاستمدار هانس بوکлер (۱۸۷۵-۱۹۵۱) که بعد از جنگ دوم جهانی برای تشکیل مجدد اتحادیه‌های کارگری تلاش کرد، نامیده شد. این نهاد تلاش دارد تا موقعیت کارگران را بهبود بخشد و با حمایت از مشارکت کارگران در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی و پشتیبانی از پژوهش در این حوزه و با اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان سعی در نیل به این هدف دارد. اهداف اصلی پژوهشی این اوقاف، بررسی جوامع کاری، سیاست اشتغال و آینده جامعه مدنی است. موقوفات و بنیادهای هم‌سو با اتحادیه‌های کارگری، دومین گروه بزرگ موقوفات آلمان هستند. این موقوفات سالانه به ۱,۶۰۰ دانشجوی با استعداد که از نظر اجتماعی و سیاسی نیز فعال باشند کمک هزینه تحصیلی اعطا می‌کنند. بودجه این موقوفه از سوی نمایندگان کارگری در شوراهای نظارت که سهمی از دستمزد خود را به این نهاد می‌پردازند تأمین می‌شود. به این وسیله در سال ۱۹۹۶، اتحادیه توانست ۳۴ میلیون مارک گردآوری کند. اتحادیه برای اهداف پژوهشی خود سالانه ۲۲ میلیون مارک نیز از وزارت آموزش و تحقیقات دریافت می‌کند.

این بنیاد که به یادبود فیلسوف و عالم الهیات نیکولاس کوئس (Nikolaus Kues ۱۴۰۱-۱۴۶۴) نامگذاری شده، از تأسیسات وابسته به کلیسای کاتولیک است این بنیاد به ویژه از دانشجویان با استعداد کاتولیک حمایت می‌کند. هدف از این امر «تقویت این دانشجویان برای درک بهتر مسؤولیت‌های خود، گفتگو میان علم و ایمان، جامعه و کلیساست». این بنیاد سالانه گردهم‌آیی‌های متعدد و دوره‌های آموزشی مختلفی برگزار می‌کند.

این بنیاد که متعلق به کلیسای پروتستان است با انگیزه «وسعت دادن به دامنه مسؤولیت‌پذیری مسیحی و تعمیق تأثیرات تفکر مسیحی نه فقط در محدوده زندگی شخصی بلکه در جامعه، علم، اقتصاد و هنر» به وجود آمده است. این اندیشه نخست در جوامع روستایی کلیسای پروتستان مطرح شد. مسؤولان این کلیسا معتقد بودند که کلیسای پروتستان در طی جنگ دوم جهانی و استقرار حکومت نازی‌ها، شانه از زیر بار مسؤولیت خود خالی کرده بود. این بنیاد با اعطای کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان با استعداد پروتستان، قصد تحکیم احساس مسؤولیت را در آنان دارد.

این بنیاد نیز بخش اعظم بودجه خود را از اعتبارات دولتی دریافت می‌کند. در سال ۱۹۹۸ بودجه این بنیاد ۹۵ میلیون مارک و تعداد دانشجویانی که کمک هزینه دریافت می‌کردند ۸۲۴ نفر بود.

این موقوفه به حمایت از مهاجران، تبعیدیان و پناهندگان اقتصادی بین ۳۰ تا ۵۰ ساله که قصد تحصیل در آلمان دارند، در چارچوب کمک‌های انسان‌دوستانه می‌پردازند. این موقوفه همچنین به این گونه افراد که برای اشتغال خود نیاز به گذراندن دوره‌های آموزشی یا یادگیری زبان آلمانی دارند کمک می‌کند.

این موقوفه در سال ۱۹۶۵ تأسیس شد. در آن زمان هدف اصلی کمک به پناهندگان و فراریان از آلمان شرقی سابق بود. بخش اعظم بودجه این موقوفه توسط «وزارت خانواده، بازنشستگان، بانوان و جوانان» و وزارت آموزش و تحقیقات تأمین می‌شود.

موقوفه در سال ۱۸۶۰ میلادی تأسیس شد و در طی سال‌های جنگ دوم جهانی از فعالیت بازماند ولی از سال ۱۹۵۳ مجدداً شروع به کار کرد.

این موقوفه برای فارغ‌التحصیلان و دارندگان مدرک دکتر در همه رشته‌ها و از همه ملیت‌ها که غیر آلمانی بوده و کمتر از ۴۰ سال سن داشته باشند با اعطای کمک هزینه‌ای بین ۳,۶۰۰ تا ۴,۴۰۰ مارک در ماه، امکان فرصت مطالعاتی و انجام پژوهش در آلمان را فراهم می‌آورد. این موقوفه به طور متوسط سالانه به ۵۰ نفر کمک هزینه می‌پردازد. مهم‌ترین معیار برای دریافت کمک هزینه از این موقوفه، دارا بودن کیفیت بالا و توانایی انجام رساندن یک طرح پژوهشی است. همچنین درخواست کنندگان باید مقالاتی در منابع معتبر بین‌المللی منتشر کرده باشند. هدف این موقوفه فراهم کردن امکانات پژوهشی برای دانشمندان خارجی و برقراری ارتباط دائمی آنان با آلمان، پس از بازگشت به کشورشان است.

در کنار پرداخت کمک هزینه، این موقوفات سالانه ۱۵۰ جایزه Humboldt Research Award به مبلغ بین بیست هزار تا صد و پنجاه هزار مارک می‌پردازد.

موقوفات و بنیادهایی که به حمایت از مدارس و آموزش پایه می‌پردازند، برخلاف موقوفاتی که از تحصیلات عالی حمایت می‌کنند، این نوع موقوفات اغلب کمتر شناخته شده‌اند. این بدان علت است که این گونه نهادها اغلب توسط واقفان خصوصی بنیاد نهاده شده و بودجه قابل توجهی نیز در اختیار ندارند. واقفان این نهادها اغلب شهروندانی هستند که بخشی از دارایی خود را برای اهداف عام‌المنفعه در محدوده آموزش پایه اختصاص داده‌اند.

این موقوفات کمتر به حمایت از افراد می‌پردازند بلکه هدف آنها عمدتاً حمایت از یک مدرسه یا یک برنامه آموزشی مشخص است. البته موقوفات و بنیادهایی که در محدوده صنایع دستی، آموزش بزرگسالان، تبادلات بین‌المللی، کودکان و معلولان کار می‌کنند نیز به همین گونه‌اند.

معهداً تعداد زیادی موقوفات با بودجه کم یا زیاد وجود دارند که به پشتیبانی از جنبه‌های مشخصی از امور آموزشی می‌پردازند، جنبه‌هایی که نظام آموزش دولت به آنها نمی‌پردازد یا توجه کمتری به آن معطوف می‌دارد. در ادامه به معرفی مختصر چند نمونه از این نهادها پرداخته می‌شود.

این موقوفه، همان گونه که از نام آن معلوم است، به حمایت از دانش‌آموزان با استعدادی می‌پردازد که متعلق به خانواده‌هایی هستند که امکان، توانایی یا تمایل به حمایت از آنان ندارند و به همین دلیل به مدارس شبانه‌روزی فرستاده شده‌اند. در اساس نامه این موقوفه، انگیزه تشکیل آن چنین بیان شده است: «با افزایش مسئولیت معلمان در جوامع پیشرفته و تلاشی نهاد سنتی خانواده، برخی از دانش‌آموزان با استعداد نمی‌توانند از حمایت لازم در خانواده و در مدرسه برخوردار شوند. به همین دلیل سپردن این دانش‌آموزان به مدارس شبانه‌روزی و حمایت از آنان در این مکان، می‌تواند کمک مؤثری به آنان باشد».

در سال ۱۹۹۷، این موقوفه به دو شبانه‌روزی شناخته شده، مبلغ ۴۳۰,۰۰۰ مارک کمک مالی اعطا کرد و از آن سال به بعد، کمک هزینه‌ای نیز به تعدادی از دانش‌آموزان با استعداد پرداخت می‌شود.

این موقوفه به دانش‌آموزان با استعداد مستقر در شبانه‌روزی و در مدارس روزانه کمک می‌کند.

همچنین این نهاد امکان اقامت دانش آموزان در شبانه روزی های خارج از آلمان و یا گذراندن دوره های حین تحصیل در خارج از کشور را برای آنان فراهم می آورد. این موقوفه خصوصی، همچنین به آکادمی مدارس برای برپایی دوره های آموزشی و مسابقات علمی دانش آموزی، کمک های شایان توجهی می کند.

۱۰. در زبان آلمانی واژه "die Stiftung"

در این بخش نیز تعداد زیادی از نهادهای کوچک فعالیت دارند برای مثال:

۱. Die frankschen Stiftung Zu Halle
 ۲. August Hermann francke(1663-1727)
 ۳. Heidelberg
 ۴. Glaucha
 ۵. Kurfürst von Brandenburg
 ۶. Friedrich I
 ۷. sachsen
 ۸. Paul Raabe
 ۹. Bibel zeutrum

مشاغل پیشه‌ووری دارند و یا در کارگاه‌های تولیدی کوچک مشغول به کارند و ام‌های بدون بهره برای تشکیل زندگی اعطای می کنند.

۱۱. در زبان آلمانی واژه "die Stiftung"

۱. Die frankschen Stiftung Zu Halle

این مؤسسه که در سال ۱۸۶۷ از سوی پاستور بودل شوینگ (Pastor BodelSchwingh) در بیلگلد بنیاد نهاده شد، نه تنها بزرگترین موقوفه‌ای است که به حمایت از معلولان می پردازد، بلکه بر اساس بودجه و مخارج سالانه آن نیز یکی از بزرگترین موقوفات آلمان است. این موقوفه در سال ۱۹۹۸، مبلغی معادل ۶۰۶ میلیون مارک برای نیل به اهداف خود پرداخت کرده است. این مؤسسه، موقوفه‌ای کلیسایی است که در مان، سرپرستی و حمایت از معلولان ذهنی و جسمی را بر عهده دارد. بخش عمده بودجه مربوط به آن از طریق اعتبارات دولتی و کلیسایی و نیز کمک‌های مردمی تأمین می شود.

۱۲. در زبان آلمانی واژه "die Stiftung"

1. August Hermann francke(1663-1727)

این نهاد در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد و مؤسسات متعددی از جمله صلیب سرخ از آن حمایت می کنند. این موقوفه نیز به طور عملی به کمک معلولان می پردازد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

هدف این موقوفه که در سال ۱۹۸۷ در برلن بنیاد نهاده شد، ایجاد اشتغال برای معلولان و انطباق آنان با زندگی کاری است. این نهاد به ویژه از معلولان ذهنی در برلن حمایت می کند.

موقوفات متعدد دیگری نیز در حوزه حمایت از معلولان فعالیت دارند. اهداف آنان بهتر کردن شرایط زندگی معلولان جسمی و ذهنی است. تاکنون به حمایت این موقوفات طرح‌های متعددی نیز برای روشندان و افراد کربال انجام شده است. این موقوفات تلاش دارند تا برای معلولان امکان کار در منزل یا کار با رایانه در منزل را نیز فراهم آورند.

1. Die frankschen Stiftung Zu Halle
2. August Hermann francke(1663-1727)
3. Heidelberg
4. Glaucha
5. Kurfürst von Brandenburg
6. Friedrich I
7. sachsen
8. Paul Raabe
9. Bibel zeutrum

۱۰. در زبان آلمانی واژه "die Stiftung" هم به معنای وقف در مفهوم انجام عمل وقف و هم به معنای موقوفات در مفهوم نهاد اداره رقبات وقفی است.

11. Maecenata - Instiut
12. Ralf Dahrendorf
13. Helmut K. Auneier
14. Johaninis hof
15. Hildesheim
16. Evangelische Wohlt- ätigkeitsstiftung
17. Regensburg
18. Nornberg
19. Anstalt Bethel
20. Pastor Bodelschwing
21. Halphagen
22. Parcham
23. Lubeck
24. Rosa Luxemburg
25. Lyzeumsstiftung Bamberg
26. Fürstlich und Gräfllich Fuggersche Dr. Johannes Mylius-Stiftung
27. Konrad Adenauer Stiftung
28. friedrich Ebert Stiftung
29. Heinrich Böll Stiftung
30. Hauns Seidel Stiftung
31. Peter Ludwig
32. Hans Heinrich Thyssen - Bornemisza
33. Adelbert Von Chamisso
34. Alfred Toepfer
35. Dr Mildred Sheel Stiftung
36. Christian Herzog Stiftung für Mukiviszidose Kranke
37. Der Bundes verband Deutscher Stiftungen
38. Arbeitsgemeinschaft Deutsche Stitungem
39. Der Stitverband für die deutsche Wissenschaft
40. Anstalt Bethel
41. Studienstifungen
42. Studienstiftung des Deutschen volkes

منابع

- “Verzeichnis deutsher stiftungen”,Verlag Hoppenstedt, Darmstadt 1997.
- “Maecenata Institut für Dritter_ sektor Forschung”, Maecenata Stiftungs führer, Maecenata Verlag, München 1998.
- “Stiftvetband für die deutschen Wissenschaft”, Bericht 1998,Essen 1999.
- “Bertelsmann - Stiftung, Handbuch stiftungen”, Gabler Verlag, Wiesbaden 1998.
- “Bundesverband deutsher stiftung,”Ratgeber für Stifter - “zur Errichtung einer Stiftung”, Bonn 1998.
- “Stiftungen in Deutschland und Europa”, Axel von Campenhausen, IDW - verlag, Düsseldorf,1998.
- “Statistiken zum deutschen Stiftungs wesen 1998”, Elisabeth Brummer/silvia Ruprecht, Maecenata - Verlag, München 1998.
- “Stiftungen in der Mitte Deutschlands”, Erco von Dietze/ Claudia Hunsdieck - Nieland, Bundesverband deutscher Stiftungen, Bonn 1999.
- “Joachim fest,”Die grossen Stifter. Lebens bilder - zeitbilder”, siedler - Verlage, Berlin 1997.

موقوفات الکساندر فون هامبولدت www.avh.de

موقوفات برتلسمن www.stiftungbertelsmann.de

موقوفات رزالو کزامبورگ

www.bundesstiftung-rosa-luxemburg.de

اتحادیه ایالتی موقوفات آلمان www.stifungen.org

آکادمی آلمان تبادل دانشجو و پژوهشگر

WWW.daad.de

موقوفات کنراد آدناوئر WWW.kas.de

مؤسسه مائسناتا WWW.maecenata.de

مؤسسه ماکس پلانک WWW.mpg.de

اتحادیه موقوفات برای علوم آلمان

WWW.stiftverband.de